

КНИГОЗНАВСТВО, БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВО, БІБЛІОГРАФОЗНАВСТВО

Апшай М.В.
(м. Ужгород, Україна)

УДК 007 : 304 : 02

БІБЛІОТЕКИ У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАЦІЙНИХ ЗВ'ЯЗКІВ У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ РЕГІОНУ

В статті розглядаються основні напрями діяльності бібліотек, як активного компонента життєдіяльності регіону та основні учасники формування комунікаційних зв'язків в регіоні.

Ключові слова: бібліотеки, Інтернет, регіони, інформаційно-комунікаційна взаємодія, інформаційні ресурси

В статье рассматриваются основные направления деятельности библиотек, как активного компонента жизнедеятельности региона и основные участники формирования коммуникационных связей в регионе.

Ключевые слова: библиотеки, Интернет, регионы, информационно-коммуникационное взаимодействие, информационный ресурс.

In the article are considered main directions of library functioning as an active component of vital functions of the region and main participants of forming of communicational connections in the region.

Key words: libraries, Internet, information-communicational cooperation, information resources.

Актуальність. Питання місця та ролі бібліотек в соціокультурному житті регіону залишаються важливим аспектом бібліотечної теорії та практики. Особливість регіонального підходу до питань функціонування бібліотек пов'язана з актуальністю питань якості життя в Україні. Регіоналізм соціокультурного устрою нашої країни, фактично, відбивається на всіх процесах політичної, економічної, культурної діяльності. До причини, що підтримують важливість регіонального підходу до вирішення практичних завдань в будь-якій сфері фахівці відносять: 1 – безперервну інтернаціоналізацію територіальних економік, постійне розмиванні міждержавних кордонів через посилення інтеграції повідомлень, ідеологій і стилів організації; 2 – мобілізацію периферії, регіонів і місцевостей проти національних центрів, утвердження вимог меншин із приводу культурної автономії, окремих органів територіального управління і прийняття рішень; 3 – інтенсивний розпад старих і формування нових суспільних інститутів, що значно підсилює трудову і соціальну мобільність індивідів, у зв'язку з чим важливого значення набуває «соціокультурне і духовне відтворення населення на мезорівні» [1, с. 364].

Факторами, що сприяють пошуку нових підходів та практичного вирішення завдань інтеграції бібліотек до системи цілей управління регіонів стали: потреба встановлення рівноваги між централізацією та делегуванням повноважень місцевим органам управління; використання місцевого потенціалу для розвитку, подолання розриву у стандартах життя населення у регіонах-лідерах та регіонах з нижчим станом та темпом соціально-економічного розвитку; подолання цифрової нерівності в умовах побудови інформаційного суспільства України. Ці фактори, по відношенню до них бібліотек, ми відносимо до факторів зовнішнього середовища. Головними внутрішніми факторами актуалізації діяльності бібліотек в межах регіону слід вважати: 1) становлення регіональної системи бібліотек; 2) створення кооперативних об'єднань бібліотек, а також бібліотек музеїв, архівів з формування краснавчих інформаційних журналів регіону; 3) формування організаційно-функціональної, технологічної єдності бібліотек на базі інформаційно-комунікаційної технології (ІКТ); 4) поява стійких зв'язків з органами місцевого самоврядування в напрямі реалізації програм соціокультурного розвитку регіону. Варто відзначити ще один важливий фактор, до якого ми відносимо усвідомлення фахівцями бібліотечно-інформаційної сфери місії бібліотек як базових елементів соціально-комунікаційної інфраструктури регіону, центру гуманітарної просвіти доби інформаційного суспільства.

Як зовнішні, так і внутрішні фактори функціонування та розвитку бібліотек в комунікаційній системі регіонів та суспільства в цілому отримали теоретичне обґрунтування та мають величезну низку фактів з досвіду роботи бібліотек, що мають відображення в публікаціях фахівців з України та зарубіжжя [2; 3; 4; 5; 6]. Головним висновком численних досліджень регіональних бібліотечних систем (РБС) є досягнення загального розуміння позиції бібліотек в структурі базових, соціально-культурних процесів в регіонах. Встановлена взаємозалежність розвитку бібліотек і регіонів в єдиному соціокультурному комплексі.

Але, завдання прискорення втілення інноваційних розробок та досвіду, вимагають пошуку все більш оптимальних та більш практичних рекомендацій щодо реалізації бажаних цілей. Мова йде про необхідність вивчення можливостей встановлення стійких зв'язків атракторів комунікаційних відносин в регіонів, а також наповнення їх конкретними рекомендаціями, готових до застосування у процесах управління або рішення конкретних завдань.

Метою статті є визначення конкретних напрямів діяльності бібліотек в системі комунікаційних зв'язків в регіоні. До завдань відносяться: виявлення основних напрямів діяльності бібліотек в регіонах; встановлення основних груп інтересів у формуванні комунікаційних зв'язків; визначення актуальних завдань з вдосконалення комунікаційних зв'язків бібліотек та регіонів як партнерів по досягненню суспільнозначущих цілей соціокультурного розвитку.

Основний зміст. Бібліотеки України в останні роки зайняли активну позицію в напрямі інформатизації своєї діяльності і досягли в цьому певних успіхів. Бібліотеки регіонів демонструють набуття значного досвіду у партнерських взаєминах в сфері інформатизації та інформаційного забезпечення населення, актуалізації відомостей про свої ресурси у національному інформаційному просторі.

Значний ефект для досягнення цілей інформатизації дає участь бібліотек у міжнародних проектах таких як: проекти Міжнародного фонду «Відродження» – створення регіональних порталів на базі публічних бібліотек; проект «Вікно в Америку» під егідою посольства США в Україні та «LEAP», «LEAP-plus», «LEAP-Delta». Посування цих проектів дозволило підняти діяльність віддалених від центру бібліотек на новий рівень. Наприклад, заступник директора Рівненської обласної універсальної наукової бібліотеки зауважує, що донедавна поява Інтернету у сільській місцевості уявлялося майже як міф. Але, завдяки особливій увазі з боку обласної державної адміністрації з 2004 року у віддалених районних центрах і селах впроваджується доручення про забезпечення створення та розвитку мережі пунктів колективного доступу до мережі Інтернет на базі поштових відділень бібліотек, шкіл, клубів [7, с. 30]. До реалізації цього проекту було залучено регіональний інформаційно-комп'ютерний центр рівненської обласної державної адміністрації. Особливістю впровадження комп'ютерних технологій у цьому регіоні стала ідея поєднання зусиль публічних бібліотек і шкіл для створення необхідних організаційно-технологічних умов комп'ютеризації і сумісного забезпечення навчання населення в т.ч. викладачів, бібліотекарів, учнів шкіл роботі на комп'ютерах, задоволення запитів користувачів, пошуку Інтернет-ресурсів, створення власних Web-ресурсів. РОУНБ як головний методичний центр стала координатором завдань та програм інформатизації інформаційно-комунікаційної сфери в регіоні [8].

Взагалі, співробітництво з місцевою владою стало останнім часом одним з пріоритетним напрямів діяльності бібліотек України. Визначним кроком до цього було створення перш за все публічних центрів регіональної інформації. Основними ресурсами в них є: копії розпоряджень, постанов, рішень місцевих органів самоврядування соціокультурного стану та розвитку. Така діяльність не лише забезпечує «прозорість» діяльності органів влади для населення, але й утворює необхідне підґрунтя для зворотного зв'язку з населенням, вивчення потреб користувачів і представників владних структур, координацію зусиль населення й влади щодо розв'язання поточних та перспективних завдань життя місцевості або регіону. В налагоджені відповідних зв'язків беруть участь ОУНД, центральні райони та міські бібліотеки, бібліотеки-філії та сільські бібліотеки. Зазвичай, в своїй діяльності вони використовують вже перевірені практикою форми бібліотечно-інформаційної роботи: створення галузевих масивів видань, тематичні та довідково-інформаційні картотеки, випуск інформаційних списків, проведення виставково-презентаційних заходів, які висвітлюють визначні соціокультурні підходи в регіонах. На базі існуючих систем створюються відповідні БД та відкривається доступ до національних БД. За участі Української бібліотечної асоціації (УБА) вже кілька років впроваджується проект «ПСР II» зі створення пунктів доступу до інформації органів державної влади [9].

Найменш вивченими та систематизованими є група питань про інформаційні потреби населення регіонів. Портрет читача або користувача бібліотек чекає свого подальшого вивчення. Поки що, бібліотечні установи зосереджуються на запитах безпосередньо «своїх користувачів», проводячи локальні соціологічні дослідження складу читачів, тематику їх звернень до бібліотеки. Відтак, скеровують отримані результати на вдосконалення своєї діяльності з організації інформаційного обслуговування. Значний вплив на результати задоволення інформаційних потреб здійснюють корпоративні об'єднання бібліотек з бібліографічної підтримки або сумісного використання інформаційних ресурсів в межах регіональних бібліотечного доступу. Однак, співставлення сукупного регіонального попиту на інформацію з наявними та бібліотечно-мережевими ресурсами поки що відсутні.

Як відмічають фахівці, саме на цьому рівні бібліотеки регіонів спроможні впливати на соціокультурне середовище [10, с. 7]. Але стійкі партнерські відносини з іншими структурами роблять цей вплив більш потужним і цілеспрямованим, де кожна структура може реалізувати свій потенціал у дослідженні загальної мети. Результатом може бути, як вже засвідчує досвід комунікаційної діяльності бібліотек – нові інформаційні продукти, розкриття і актуалізація історико-культурних надбань регіону, підвищення попиту на бібліотечні послуги, формування нових напрямів діяльності, інтенсифікацію використання нових бібліотечно-інформаційних ресурсів тощо.

Великий потенціал, який поки що не достатньо розкритий в практиці вітчизняних публічних бібліотек, містять партнерські відносини з різними структурами соціокультурного оточення бібліотек в регіонах. Як наші російські колеги, налагодження взаємодії з громадянським суспільством, де партнерами бібліотеки стають різні групи отримувачів послуг, державні та громадські організації або об'єднання, бізнес-структури, надає нового змісту традиційній діяльності бібліотек [5].

Прискорення темпів інформатизації бібліотек, ефективне використання системного інформаційного ресурсу національної бібліотеки мережі та підключення до світових інформаційних ресурсів сприяє не лише підвищенню загальної привабливості бібліотек як партнерів місцевих органів влади але в значній мірі стимулює інноваційну діяльність в регіоні, співпрацю всіх аспектів комунікаційного простору.

Висновки

Таким чином, залучення регіонального підходу до аналізу діяльності бібліотек дозволяє визначити важливі для сучасного етапу функціонування РБС завдань з формування комунікаційних зв'язків. Основними з них ми вважаємо подальший розвиток внутрішньо-системних бібліотечних зв'язків на рівні регіону і національної системи бібліотек; проведення робіт з інжинірингу інформаційних ресурсів; вдосконалення партнерських відносин з функціонуючими в регіоні комунікаційними структурами та встановлення з ними довгострокових організаційно-технологічних та сервісних відносин; встановлення стійких відносин з владними структурами; налагодження системи вивчення, формування та використання інформаційних потреб читацького корпусу регіону для вдосконалення своєї діяльності та підвищення ефективності задоволення потреб користувачів. Ці напрями відбивають формування чітких груп інтересів атракторів комунікаційного простору регіону до якого відносяться: система бібліотек, система влади, система соціально-комунікаційних структур, система користувачів.

Подальші дослідження пов'язані з виявленням груп інтересів кожного з атракторів інформаційно-комунікаційної взаємодії в регіоні, визначенням пріоритетних напрямів, що потребують спільної дії. Крім того, важливим напрямом лишається вивчення інформаційних потреб населення, їх групування та формування пошукових образів потреб для використання в регіональних бібліотечно-інформаційних системах.

Список використаних джерел

1. Татаренко Т.М. Регіональний фактор у політичному житті України: політико-правові аспекти: монографія / Т.М. Татаренко. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля. – 2005. – 415 с.
2. Артемьева, Е.Б. Библиотечные ресурсы удаленного региона в контексте системных трансформаций социума / Е. Б. Артемьева, Л. Ю. Данилова. – Новосибирск, 2008. – 255 с.
3. Кожевникова Л.А. Методы анализа и диагностики региональных библиотечных систем // Вузовская наука – библиотечной практике. – Кемерово, 2007. – С. 48–61.
4. Колесникова Т.О. Вплив інформатизації на стан розвитку бібліотек ВНЗ / Т.О. Колесникова // Бібліотека ВНЗ на новому етапі розвитку соціальних комунікацій: колект. моногр. – Донецьк: Вид-во Маковецький, 2010. – 200 с.
5. Мар'їна О.Ю. Інформаційно-комунікаційна взаємодія як фактор розвитку регіональних бібліотечних систем : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03 / Мар'їна Олена Юріївна ; Харк. держ. акад. культури. – Х., 2011. – 20 с.
6. Петрова Л. Українська бібліотека в інформаційному суспільстві: сучасний стан, перспективи розвитку, проблеми управління / Л. Петрова // Управління бібліотечно-інформаційною діяльністю наукової бібліотеки: наукові праці НАН України ім. В.І. Вернадського. Вип. 29. – 2011. – С. 14–20.
7. Щербан Р. Інтернет в сільській бібліотеці – реалії сьогодення / Р. Щербан // Бібл. форум. України. – 2004. – №3 (5). – С. 30–31.
8. Ярошук В. Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека. – головна бібліотека регіону / В. Ярошук // Бібл. форум України. – 2004. – №3(5). – С. 50–54.
9. Мережа Пунктів Доступу Громадян (ПДГ) до інформації органів державної влади у бібліотеках України. – [Ел. ресурс]: <http://pdp.org.ua/caps>
10. Артемьева Е.Б. Диагностика и моделирование деятельности региональных библиотечных систем / Е.Б. Артемьева, Л.А. Кожевникова, Т.В. Дергилёва // Библиосфера. – 2010. – № 3. – С. 42–47.